

5. A nyelvi változások általános kérdései

1. A szinkrónia — diakrónia fogalma

a) a nyelv állapota (funkcionálása)

- > mindenkori időegységbeli állapot =
a nyelv szinkróniája (időazonosság)
a nyelv történetének keresztmetszete

b) a nyelv folyamata

- > időben egymás után következő folyamat =
a nyelv diakróniája (időegymásutániség)
a nyelv történetének hosszmetszete

1. A szinkrónia — diakrónia fogalma

összefüggéseik:

- két szinkrón állapot között: diakrón viszony
- diakrónia: szinkrón állapotok sorozata

látszólag ellentét közöttük:

- szinkrónia: statikus
- diakrónia: dinamikus

de: nem éles ellentét — oka:

1. A szinkrónia — diakrónia fogalma

- szinkr.: megelőző diakrón folyamatokból nő ki
- diakr.: a mindenkori szinkrón állapotra épül
 - > magukban hordják egymást!

diakrónia \neq nyelvi változás — oka:

- a vált. feltételezi a diakróniát
- de a diakrónia nem feltétlenül hoz vált.-t

(a nyelv egészét nézve persze igen!)

2. A nyelvi változások típusai

a)

1. a vált. azonos alapú,
megegyező elemek közt
megy végbe

szorosabb kapcsolat

2. **előzmény nélküliek**,
merőben újak

b)

különböző elemek közt

lazább kapcsolat

nyomtalanul eltűntek

2. A nyelvi változások típusai

a)

3. a vált. a **rendszerbe** való, **bekerülést** vagy onnan **kiesést** jelenti

4. **formai** (hangalaki) vált.

b)

a **rendszerbeli hely** változik meg

tartalmi (jelentésbeli, funkcionális) vált.

nyelvi változás = használati szabályok megváltozása

3. A nyelvi változások alapfogalmai

1. adott állapotban indul > következő állapotba torkollik

utu > *út* vált. két állapot közti viszonyt feltételez:

a) korábbi állapot, ahol az *utu* alak él

b) későbbi állapot, ahol az *út* alak él

változási előzmény

változási következmény

köztük lévő diakrón nyelvi jelenség: **nyelvi változás**

3. A nyelvi változások alapfogalmai

olykor: változási mozzanatok sora:

diakrón változási sor

báyatur > báatur > bátur > bátor

– közvetlen előzmény – következmény viszony

– közvetett előzmény – következmény viszony

3. A nyelvi változások alapfogalmai

2. nyelvi változások jellege alapján: 2 eset

a) új alak túlhaladja a régit > régi eltűnése:

előzményt kizáró változás

b) a következmény az **előzmény mellé lép**

3. előzmény – következmény viszony típusai

a) **egyenesvonalú** (lineáris) viszony

b) **többsvonalú** viszony